

ה ע ר ו ת ל ח ק י ק ה

על הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח – ההבטים הקונסטיטוציוניים-פורמליים

מאת

ד"ר ק' קליין

שלא כמצופה לא קבלה הכנסת השיעית שום חוק יסוד. אולם אי אפשר לומר שבתקופת הקדנציה של הכנסת השיעית נשכח הנושא של השלמת חוקת המדינה על ידי קבלת חוקי יסוד נוספים ו"התאגדותם" כלשון החלטת הררי המפורסמת מיום 13.6.50. ההפך הוא הנכון: נתגלתה פעילות רבה במישור זה במשך השנים 1969–1973. ייתכן מאוד שהכנסת השמינית תוכל להתקדם מהר יותר הודות למאמצים שנעשו בתקופת כהונתה של הכנסת השיעית. מאמצים אלה נעשו הן בכנסת עצמה (ר' בעיקר הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח, המהווה נושא להערות אלו; כמו כן הדיון הטרומי על הצעת חוק היסוד: משק המדינה²) והן במשרד המשפטים אשר הכין והפיץ שני תזכירים חשובים: הצעת חוק יסוד: החקיקה, והצעת חוק יסוד: בתי המשפט³. אין ספק שהיינו עדים בשנים 1969–1973 לתופעה של התענינות סביב הנושא של חוקה, חוקי יסוד וכיו"ב. נראה שאחת הסיבות לתופעה זאת היתה פסק הדין של בית המשפט הגבוה לצדק בעתירת ברגמן בענין חוק מימון הבחירות⁴.

הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח, הוכנה על ידי ועדת המישינה לחוקי יסוד של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, בראשותו של ח"כ ב' הלוי.

עבודה רבה אשר נמשכת כמה שנים הושקעה בהכנת ההצעה. ועדת המישינה הומינה מחקר משווה בנושא מגילת זכויות⁵ וכן שמעה מספר מומחים (שופטי בית המשפט העליון, פרופסורים ואחרים). בתום עבודתה הועברה ההצעה למליאת הוועדה ולבסוף למליאת הכנסת. מלאכתה היסודית והמעמיקה של ועדת המישינה נסתיימה באביב 1973 וסוכמה סופית במליאת ועדת החוקה חוק ומשפט בחודש יולי 1973⁶. מכיוון שהבחירות לכנסת השמינית התקרבו, היה רושם שהצעת החוק לא תגיע אף לקריאה ראשונה, שהיה בה כדי לאפשר החלת הרציפות עליה בכנסת השמינית, ואמנם כך קרה, על אף כנס מיוחד של הכנסת בזמן הפגרה⁷. הכנס הסתיים בהעברת הצעת החוק לוועדת החוקה,

1. ה"ח תשל"ג, 1085, עמ' 448.
2. הצעת חוק יסוד: משק המדינה, פורסמה בה"ח תשל"ג, 1039, עמ' 146. ראה את הדיון: דברי הנפשת, כנסת שביעית, מוסב ד', עמ' 1565 (פברואר 1973).
3. ר' הפרקליט כרך כ"ו, עמ' 136.
4. בג"צ 98/69, פד"י כ"ג (1) 693.
5. המחקר הוכן במסגרת המכון למחקרי חקיקה ולמשפט השוואתי של הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, והוא הוגש לכל חברי הכנסת. המחקר יעובד לפירסום.
6. הצעת החוק נושאת את התאריך 12.8.73.
7. כנס זה התקיים ב-17 בספטמבר 1973, על פי בקשתם של 30 חברי כנסת. ר' פרוטוקול סטנוגרפי מס' 118.

על הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח – ההבטים הקונסטיטוציוניים-פורמליים

חוק ומשפט ולא בהחלטה להעבירה לקריאה ראשונה בכנסת השביעית. אמנם סיעת המערך אשר התנגדה לקריאה ראשונה בזמן הכנסת השביעית, התחייבה להתחיל את הדיון על ההצעה בתחילת הכנסת השמינית, אך ברור שלתחייבות כזאת אין תוקף משפטי. נשאלת השאלה: האם כל העבודה נעשתה לשווא? אין אנו חושבים כך. ההצעה נדונה באופן יסודי. אף יתכן שהרכב הוועדה החדשה לא יהיה שונה בצורה בולטת מההרכב היוצא. לכן, סביר להניח שההצעה שתתקבל כתוצאה מהדיון החדש לא תהיה שונה בהרבה מזו שפורסמה בקיץ 1973. נראה איפוא שעדיין יש ענין בניתוח ההצעה.

א. המסגרת הפורמלית ומעמד החוק

ההצעה הנקראת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח, הינה מסמך בעל 20 סעיפים. רוב הסעיפים מגדירים זכויות מסוימות וקובעים את ההגבלות שאפשר להחיל על הזכויות האלה. לשאלה הקונסטיטוציונית הקשה המתייחסת למעמדו של חוק יסוד זה, לדרכי התיקון שלו, לסתירות בין הוראות בחוק רגיל לבין הוראותיו של חוק היסוד, לא ניתנה תשובה חד משמעית. מצד אחד, אין ההצעה מזכירה כלל את נושא שיריונו של החוק המוצע. פירושו של דבר הוא, כמובן, שבהעדר הוראה בדבר שיריון החוק, לא יהיה חוק היסוד משוריין. בכך לא ייבדל חוק יסוד זה מארבעת חוקי היסוד הקיימים. כידוע סעיפים מועטים בלבד הינם משוריינים (בחוק יסוד: הכנסת, ובחוק יסוד: הממשלה). במלים אחרות: ניתן יהיה לשנות חוק יסוד זה ברוב רגיל. פתרון כזה אינו נראה לנו, שכן דווקא כאשר המדובר הוא בחוק יסוד: זכויות האדם והאזרח, רצוי להנהיג שיריון על מנת להגן על הזכויות, שהרי אפשר להגות שרוב התיקונים שיתקבלו מטרתם תהיה הגבלה נוספת של חירות זו או אחרת.

אמנם ההצעה שלפנינו איננה שוללת את עקרון עליונות חוק היסוד לחלוטין. היא בוחרת בשיטה המוכרת בשם: השיטה הקנדית, שכן היא הונהגה בקנדה בשנת 1960, שעה שחוקק שם ה-Bill of Rights.

השיטה הקנדית מהווה למעשה מעין פשרה בין שיריון נוקשה לבין גמישות. היא דורשת הצהרה של הפרלמנט על מנת שחוק יוכל לעמוד בסתירה ל-Bill of Rights. העקרון הזה מובא בסעיף 2 של ה-Bill of Rights⁸. השיטה הזאת מאפשרת למנוע שינויים לא מכוונים ושינויים מקריים.

השיטה המוצעת בישראל קרובה לשיטה הקנדית. סעיף 20(ב) קובע: "הוראת חוק שנתקבלה אחרי תחילתו של חוק-יסוד זה והיא סותרת הוראה שבו – בטלה". במלים אחרות: בהעדר שיריון, מתבטאת העליונות בכך שאין תוקף להוראה הסותרת את חוק היסוד; הדרך היחידה בפני הכנסת היא איפוא

8 ס' 2 של ה-Bill of Rights קובע:

"Every law of Canada shall, unless it is expressly declared by an Act of the Parliament of Canada that it shall operate notwithstanding the Canadian Bill of Rights, be so construed and applied as not to abrogate, abridge or infringe, or to authorize the abrogation, abridgment or infringement of any of the rights or freedoms herein recognized and declared"

שינוי מפורש של חוק היסוד. בכך נסתמה פירצת "השינוי במשתמע" אשר השתרשה בישראל, ושעליה עמדנו במקום אחר⁹.

הפתרון הזה כשלעצמו אינו רע, אך הוא אינו פותר את בעיית החקיקה הקיימת בשעת חקיקת חוק היסוד. כידוע זאת היא אחת הסוגיות הקשות ביותר בנושא זה. יש סכנה ממשית של התמוטטות כל המערכת המשפטית הקיימת, מכיוון שבנוגע למספר רב של חוקים עומד סימן שאלה באשר להתאמתם לכתב הזכויות. גם בענין זה אנו מוצאים פתרון בהצעה, אך הוא אינו מניח את הדעת.

הפתרון המוצע הוא כפול, והדבר מעיד על כך שמנסחי ההצעה כנראה לא היו מרוצים ממלאכתם בענין זה.

אנו מוצאים פתרון כללי, המובא בסעיף 20(ג) של ההצעה, וכן פתרון סלקטיבי בסעיף 2(ג). בסעיף 20(ג) נקבע: "חוק-יסוד זה אינו גורע מתקפו של חוק שנתקבל לפני תחילתו". זהו פתרון רדיקלי ביותר, שמשמעותו הברורה היא שלא תהיה שום אפשרות לטעון כנגד אי-התאמת חוק לחוק היסוד, כאשר המדובר בחוק שנתקבל לפני חוק היסוד. שיריון כזה אינו נראה לנו. מצד אחד, הוא מרחיק לכת בכך שהוא משריין את כל החקיקה הקיימת. בזה הוא מדגיש יתר על המידה, לדעתנו, את הגורם (שאמנם אין לזלזל בחשיבותו) של ודאות החוק והמשפט. אולם, הוא עושה זאת על חשבון עקרון לא פחות חשוב של עליונות חוק היסוד. יתרה מזו: אין אנו רואים כיצד אפשר יהיה לפתור את בעיית התיקונים לחקיקה הקיימת. האם דינו של תיקון לחוק יהיה כדין החוק המקורי? או, האם דינו של תיקון לחוק יהיה כדין חקיקה חדשה? שני הפתרונות מביאים לידי אבסורד משפטי. במקרה הראשון: קיימת סכנה שהכנסת תבחר בקבלת חקיקה חדשה במסגרת הפורמלית של תיקון לחוק קיים. דבר כזה ירוקן מתוכנו עד מהרה את כל ההגיון שיש בחוק יסוד: זכויות האדם והאזרח. הפתרון השני הינו אבסורד של ממש: כיצד אפשר יהיה לפסוק על אי-התאמת תקון לחוק היסוד כאשר החוק המקורי משוריין למעשה כנגד ביקורת שיפוטית. אין צורך להרחיב את הדיבור על נקודה זו: השיריון הכולל של החקיקה הקיימת אינו נראה פתרון טוב.

ההצעה כוללת גם שיריון ספציפי ביחס למספר חוקים רגישים במיוחד. כוונתנו לסעיף 2(ג) של ההצעה. שתי הגירסות הנזכרות מעידות על אי-הסכמה בוועדה, אך לענייננו אין הדבר רלבנטי מכיון שהעקרון שבשתי הגירסות זהה. (ההבדל בתוכן בלבד, לא בהגנה). סעיף 2(א) קובע את עקרון השוויון: 2(א) "הכל שווים בפני החוק", בעוד שסעיף 2(ב) קובע את העקרון של איסור הפליה: 2(ב) "אין מפלים בין אדם לאדם מטעמי גזע, מין, לאום, עדה, ארץ מוצא, דת, השקפה, מעמד חברתי, השתייכות ארגונית או פוליטית".

סעיף 2(ג) על שתי גרסותיו הוכנס כדי "לשיריין" חוקים מספר שריון ספציפי. גירסה א' קובעת: "אין באמור בסעיף קטן (ב) כדי לפגוע בחוק השבות או בחוק האזרחות, בכל הוראת חוק המתנה זכויות או חובות או כשירות לתפקידים ציבוריים באזרחות ישראלית, או בכל הוראת חוק המגינה על אישה באשר היא אישה". לעומת זאת גרסת גירסה ב' כי: "אין באמור בסעיף קטן (ב) כדי לפגוע בכל הוראת חוק

9 ר' מאמרנו "רוב מיוחד ושינוי במשתמע", הפרקליט כרך כ"ח, עמ' 563.

על הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח – ההבטים הקונסטיטוציוניים-פורמליים

המייחדת זכויות או חובות או כשירות להפקידים ציבוריים לאזרחי המדינה, או בכל הוראת חוק הנובעת ממנהותה של מדינת ישראל כמדינת יהודית".
המפתיע בשיריון הנוסף הזה הינו כפול: מצד אחד, למעשה לא היה בו צורך, משום שכל החקיקה הקיימת מוגנת על ידי סעיף 20(ג) שהזכרנו לעיל; מצד שני, אם הרעיון הבסיסי הוא שחשיבות העניין דורשת "טיפול נפרד" יש לנו השגות גם על כך. נכון אמנם שענייני שבות, אזרחות וכל העניינים הנוגעים לאופי היהודי של המדינה הם חשובים, רגישים ועדינים, אולם, דווקא משום כך, אין לטפל בהם רק על ידי מתן הגנה לחוקים המסדירים אותם מפני בקורת שיפוטית אפשרית. יתכן וכדאי היה להפוך את חוק השבות לחוק יסוד בפני עצמו. יתכן שבפתרון המוצע יהיה רק פתרון ביניים: מנסחי החוק אינם יכולים אלא להתייחס למצב הקיים כעת, כלומר מצב לפיו אין חוק השבות מופיע בחוקה וכחוק יסוד. עם זאת נראה הפתרון של שריון ספציפי עדיף על פני הפתרון של השיריון הכללי לחקיקה הקיימת כפי שהוא מופיע בסעיף 20(ג). אפשר לסכם את הנושא הזה כך: שיריון של הוראת חוק כלשהי בפני בקורת שיפוטית הינו אך ורק בגדר של חריג. כאשר באים לעומת זאת, לשריון את כל החקיקה הקיימת נהפך החריג לכלל, ודבר זה מרוקן, כמובן, את עליונות חוק היסוד מכל תוכן של ממש. לכן נראה לנו שרק שיריון "סלקטיבי" (ומוגבל) יכול לבוא בחשבון.

ב. הגנת הזכויות בהצעת החוק

במסגרת זו אין אנו בודקים את מהות הזכויות הנזכרות בהצעת החוק. דבר זה נעשה ברשימה אחרת.¹⁰ באופן כללי אפשר לומר כי הצעה זו מאפיינת בצורה טובה למדי משטר דמוקרטי-ליברלי. ההצעה מזכירה בכמה דרכים את עקרון התרות וכן את עקרון שלטון החוק (בהקשר זה ראה סעיף 1). כמו כן מדגישה ההצעה מספר עקרונות מן התחומים הבאים: כבוד האדם (ס' 3) וכמובן עקרון השוויון לפני החוק ואיסור הפליה (ס' 2 על שתי הגירסאות של ס' 2(ג)).

נבדוק כאן את צורת ההגנה על הזכויות השונות המופיעות בהצעה. יודגש תחילה שההצעה שלפנינו אינה נזקקת להגנה החוקה ביותר, דהיינו אותה שיטה הנזכרת במספר חוקות בעולם (ר' חוקת צרפת מ-1958, חוקת איטליה מ-1947, חוק היסוד לרפובליקה הפדרלית של גרמניה מ-1949) אשר מוציאה מכלל אפשרות תיקון סעיפים מוגדרים ומסויימים בחוקה. במלים אחרות, במדינות אלה ישנם סעיפים שאינם נתנים לשינוי אף לא על ידי הגוף המוסמך לתקן את החוקה.¹¹ יש כאן, איפוא, הגבלה לרשות המכוננת הנגזרת עצמה.¹²

10 ראה רשימתו של ד"ר ליבנה בעמ' 703 בחוברת זו.

11 למשל בצרפת נאמר בסעיף 89 "...לא תוגש הצעה בדבר תיקון הצורה הרפובליקאית של השלטון". הוראה דומה מצוייה בסעיף 139 של החוקה האיטלקית. בגרמניה המערבית קובע סעיף 79 שהסעיפים 1 ו-20 של החוקה אינם נתנים לשינוי. סעיפים אלה קובעים מצד אחד את האופי הדמוקרטי והפדרלי של גרמניה ומצד שני מגנים הם על כבוד האדם.

12 בית המשפט לחוקה של גרמניה המערבית נתבקש בשנת 1970 על ידי קבוצת אזרחים להכריז על תיקון לחוקה כמנוגד לסעיף 79. המקרה מעניין מכיוון שהוא נוגע במישרין לזכויות האזרח. ר' את פסק הדין בקובץ פסקי דין של בית המשפט לחוקה (Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts) כרך 30 עמ' 1.

יתכן והמכונן הישראלי יודקק אף הוא בעתיד להגנה כזאת, כאשר מלאכת הכנת החוקה תגיע לסיומה. כמובן שהיה קשה לקבוע הגנה כזאת בהצעת חוק היסוד, בטרם התגבש הפתרון הכללי בענין מעמדה של החוקה. סביר להניח שבעית ההגדרה המשפטית של האופי היהודי של המדינה תגיע לפתרונה בצורה כזאת, כלומר שהיא תוכנס לחוקה ותזכה להגנה בדרג העליון הוזה. אנו יכולים להבחין בשלוש צורות של הגנת הזכויות בהצעת, לפי דרגת ההגנה:

(א) אין שום סייג אפשרי;

(ב) אפשרות של סייגים שיש בהם מטרה מסויימת;

(ג) סייג אפשרי על ידי החוק.

א. הקטגוריה הראשונה קצרה ביותר. אנו נכניס לתוך קטגוריה זו את ס' 5(ב) בדבר חופש התנועה של אזרחי ישראל הנמצא בחו"ל. הסעיף קובע: "כל אזרח הנמצא מחוץ לישראל זכאי להיכנס אליה". יודגש לגבי הזכות הזאת שהיא מן היחידות מבין הזכויות המוקנות לאזרחי ישראל בלבד ולא לכל אדם.

הלשון הבלתי מסייגת כאן אינה מאפשרת לחוקק להגביל את הזכות הזאת בחוק רגיל. אנו מוצאים עוד זכות בלתי מסייגת בסעיף 10 בדבר חופש המחקר והיצירה ("כל אדם זכאי לחופש המחקר והיצירה המדעית, הספרותית והאמנותית"). כן מנוסחים באותה צורה הסעיפים 14 ו-15. ס' 14 מתייחס לחופש הדת ("כל אדם זכאי לחופש עבודת האלוהים")¹³. סעיף 15 מתייחס לזכות הפניית לערכאות ("כל אדם זכאי לפנות לערכאות שיפוטיות למימוש זכויותיו ולהגנה עליהן"). משמעות ההוראות האלה ברורה למדי.

אם נוציא את ההגנה המקסימלית שראינו לעיל (הגנה נגד תיקון החוקה עצמה), נראה שההגנה הזאת היא הערובה החזקה ביותר, מאחר והיא מופנית למעשה אל המחוקק עצמו אשר לא יוכל לסייג בכלל חרות המוגנת בצורה כזאת. הגנה כזאת מקובלת ביותר בכל החוקות שיש בהן הגדרת זכויות האזרח, ר' למשל התיקון הראשון לחוקת ארה"ב הפותח במלים: "Congress shall make no law...". מכאן שהוא מהווה מקור חשוב לפניות לבתי משפט בענין ביקורת שיפוטית על חוקותם של חוקים. אמנם לא כך יהיה בישראל, מאחר ומספר החירויות הבלתי מסייגות לחלוטין קטן יחסית ומתייחס רק לחירויות הפחות "בעיתיות".

ב. הקטגוריה השנייה כוללת אותן הזכויות שהמחוקק יכול לסייג בחוק רגיל אולם רק למטרה מוגדרת. לקטגוריה הזאת שייך סעיף 6(ג) 2, שבו מדובר בפגיעות מותרות בתחום צנעת הפרט:

"6(ג) אין פוגעים בצנעת חייו הפרטיים והמשפחתיים של אדם ובסוד שיחו, כתביו, מכתביו ותקשורתו, אלא באחד מאלה:

13 מבחינת התיכון של ההגדרה של חופש הדת, יש כאן מקום להרחבה. ההגדרה הקלאסית של חופש הדת כוללת לא רק את הזכות לעבודת האלוהים, אלא גם את הזכות לסרב לכל עבודה כזאת. כידוע הסוגיה הזאת רגישה מאד בישראל (למשל טכס הנישואין יכול להחשב כעבודת אלוהים).

על הצעת חוק יסוד: זכויות האדם והאזרח – ההבטים הקונסטיטוציוניים ופורמליים

- (1) בהרשאתו הקודמת של בית משפט מכוח חוק;
 - (2) מכוח הוראת חוק המיועדת לשמירה על בטחון המדינה;
- והכל בהתאם להליכים הקבועים בחוק".

טכניקה חקיקתית דומה חוזרת בסעיף 11(ב), בדבר הסייגים לחופש הביטוי:
"11(ב) אין מגבילים זכות מזכויות אלה אלא על פי חוק הבא להבטיח את קיום המשטר הדמוקרטי, לשמור על בטחון המדינה ושלום הציבור, לשמור על ערכי המוסר או למנוע חילול דת, לשמור על זכויות הזולת או להבטיח הליכי משפט תקינים".
חופש האסיפה (לפי סעיף 12) וכן חופש ההתאגדות (לפי סעיף 13) מסוייגים אף הם בצורה דומה.

יצוין שהטכניקה הזאת של סייג "מכוון" מקובלת אף היא במספר מגילות זכויות יסוד. אנו מוצאים אותה, למשל, בזכויות היסוד המוגדרות בחוק היסוד של גרמניה המערבית (ס' 1-20); הטכניקה הזאת אמנם מונעת חקיקת חוק המסייג את הזכויות, מעבר למידת הצורך, אך היא עשויה לסבך את מלאכת השופט הבא לבקר את חוקתיות הסייג. אפשר בקלות להעלות בדמיון מצב שבו תהיה מחלוקת ענינית בדבר מהותה של הוראת חוק והתאמתה לחוק היסוד וישבו תתעורר השאלה אם היא בגדר הסייג המותר.

הקביעה בענין סעיף 6(ג)2, כלומר האם פגיעה בצנעת הפרט נעשתה על פי חוק המיועד לשמירה על בטחון המדינה, עשויה לגרום קשיים לא מבוטלים. בנוסף לכך, לשון הסעיף עצמה עשויה אף היא לשמש מקור לאי-הבנות: האם הכוונה היא שה חוק על פיו תהיה פגיעה בצנעת הפרט יהיה "חוק המיועד לשמירה על בטחון המדינה" או האם מטרת הפעולה צריכה להיות באותה מסגרת של שמירה על בטחון המדינה. ברור, שאם מתקבל הפירוש הראשון (הקרוב יותר לנוסח עצמו של חוק היסוד), ישנה סכנה גדולה לעצם קיומה של הזכות לפרטיות. הרשות תוכל לבסס את התערבותה בצנעת הפרט על הוראת חוק כזו המיועדת לשמירה על בטחון המדינה וכל פעולתה תהיה מוגנת.

ג. שאר ההוראות מסמיכות את המחוקק באופן כללי לסייג את הזכויות. במובן זה הן אינן מהוות בעיה מיוחדת. כוונתנו היא שבמידה והמחוקק הוסמך באופן כללי, ידו חופשית, ואין לטעון כנגד חוקתיות של חוק. אמנם אין זאת אומרת שהחירות מחוסרת משמעות: במקרה כזה כאילו מוקד המבחן הינו בחוק עצמו ובקיומו. במלים אחרות, עדיין יש אפשרות של פניה לבג"צ כאשר החלטה מנהלית מכל דרגה שהיא פוגעת בחירות ללא הסמכה של חוק. יש לציין שהרוב הגדול של הזכויות המוזכרות בהצעה נכנסות לקטגוריה הזאת. במובן זה אפשר לקבוע שאותן הזכויות לא תושפענה כלל מקבלת חוק יסוד זה.

יושם לב להשפעה האמריקנית בהכנסת מושגים הגובעים במישרין מן ה due process of law המפורסם של התיקון ה-14 לחוקת ארה"ב. כך מדובר בסעיף 6(א) ב"הגנה כדין על רשות היחיד וצנעת הפרט" ובסעיף 9 ב"הגנה כדין על קנייניו של כל אדם. סעיף 19 מכניס את העקרון הזה למשפט שלנו באופן ברור ביותר:
"אין מפעילים סמכות חוקית הנוגעת בזכויותיו של אדם אלא בהליך הוגן, ללא משוא פנים וללא שיקולים שאינם לענין".

כידוע ה due process of law clause (13) הינו בראש ובראשונה הוראה פרוצידור-

הערות לחקיקה

רלית יי. כך גם בסעיפים המקבילים בהצעה. במובן זה אפשר לומר שאין המדובר בזכות נוספת, אלא בקביעת עקרון של הפעלת סמכויות העלולות לגעת בזכויות האזרח. זאת היתה בדרך כלל הגישה של הפסיקה האמריקנית בנדון. ההצעה שבפנינו אינה מושלמת וטעונה תיקונים רבים, אך חשיבותה העיקרית היא בעצם קיומה. הושקעה בה עבודה רבה ויש לקוות שזו לא תהיה לשווא. ניסוח ההצעה הזאת מהווה ללא כל ספק צעד חשוב לקראת השלמת חוקת המדינה.

14 הקטע הרלבנטי של התיקון ה-14 קובע:
“(Nor) shall any state deprive any person of life, liberty, or property without
due process of law ; ...”